

מסתכל [בשפופרת מיוחדת, כדמפרש בגמרא] והיינו בתוך התחום עד שלא השיבכה³.

מי שסובל מדקדוקי עניות, וחולי מעיין, והרשות [מי שיש לו נושים, רש"י, וראה תוספות].

ויש אומרים: אף מי שיש לו אשה רעה.

ומפרשינן: ואידך — דלא קאמר נמי אשה רעה — דאשה רעה מצוה לגרשה, וכיון שגירשה נפטר הימנה.

גמרא:

תנו רבנן:

ואידך — מכל מקום קאמר אשה רעה — כי זימנין דכתובתה מרובה, ואי נמי אית ליה בנים מינה, ולא מצוי מגרש לה, לפי דאינו יכול לעמוד בכך [מהרש"א פסחים דף קיג ב].

א. שלשה דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו [דברי הרשות שיש לו לאדם להתעסק בהן, זהו "דעתו", ודברי תורה ומצוה זהו "דעת קונו", עץ יוסף], ואלו הן:

ומפרשינן: למאי נפקא מינה ששלשה אלו אין רואין פני גיהנם?

עובדי כוכבים, ורוח רעה, ודקדוקי עניות [דברים שאדם מדקדק בהן כדי לחסוך בהוצאותיו, מפני שעני הוא]⁴.

לקבולי יסורין אלו מואהבה, שהן מכפרין עליו.

ומפרשינן: למאי נפקא מינה?

ג. שלשה מתין כשהן עדיין מספרין, שאפילו יש בהם חיות הרבה שמדברין, אף על פי כן מתים פתאום, ואלו הן:

למיבעי רחמי עליהו [לבקש עליהם רחמים].

חולי מעיין, וחיה [יולדת] והדרוקן [חולי הפה, רש"י]⁵.

ב. שלשה אין רואין פני גיהנם [לא רק שניצולין מדינה של גיהנם, אלא אף אין רואין אותה, מהרש"א], ואלו הן:

של רבן גמליאל. ורבינו יהונתן כאן כתב באופן אחר.

ספינה, יתבאר לקמן דף מב: ומג., ועל דרך שפירש המשנה רבינו עקיבא איגר בתוספותיו על המשניות.

4. ביאר רבינו חננאל: שעכו"ם ורוח רעה כופין אותו בעל כרחו. ועניות, כתיב: פן אורש וגנבתי.

ואם תאמר: לדעת רבי מאיר במשנה לקמן דף מה א שאם לא ידע שהוא בתוך תחום העיר אינו כבני העיר, תיקשי, האיך מותרים התלמידים שלא נתכוונו, להיות כבני העיר?!

5. הב"ח הוכיח מגמרא שבת, שהדרוקן הוא חולי הבטן.

3. כתבו בתוספות: שאף הם שמכו על שפופרתו